

NELJAS OSAKOND
OSAOTSUS
KAEBUSE nr 9764/03 VASTUVÕETAVUSE KOHTA

Siim **ALTOSAAR**
versus
Soome Vabariik

Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas osakond), olles 2. detsembril 2003 kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad:

Nicolas Bratza, *esimees*,

M. Pellonpää,

V. Stráznická,

R. Maruste,

S. Pavlovschi,

L. Garlicki,

J. Borrego Borrego, *kohtunikud*,

ja F. Elens-Passos, *osakonnasekretäri asetäitja*,

võttes arvesse 21. märtsil 2003 esitatud kaebust,

võttes arvesse kostjavalitsuse esitatud seisukohti ja kaebaja poolt neile vastuseks esitatud seisukohti,

olles pidanud nõu, on teinud järgmise otsuse:

ASJAOLUD

Kaebaja Siim **Altosaar** on Eesti Vabariigi kodanik, kes kannab käesoleval ajal Soome Vabariigis vangistust. Kohtus esindab teda Helsingis tegutsev advokaat Kari Silvennoinen. Kostjavalitsust esindab Arto Kosonen, Välisministeeriumis töötav direktor.

A. Kohtuasja asjaolud

Kohtuasja asjaolud, nagu osalised need esitasid, võib kokku võtta järgmiselt.

29. novembril 2000 mõisteti kaebaja Helsingi esimese astme kohtus (*käräjäoikeus, tingsrätten*) süüdi narkootiliste ainetega seotud süüteo eest raskendavatel asjaoludel ja kohus määras talle vangistuse.

7. veebruaril 2001 andis Immigratsiooniamet (*ulkomaalaisvirasto, utlänningsverket*) korralduse saata kaebaja, arvestades tema karistust, tagasi Eestisse.

Kaebaja vangistus algas 12. veebruaril 2001.

12. juunil 2001 jättis Helsingi Apellatsioonikohus (*hovioikeus, hovrätten*) kaebajale määratud karistuse muutmata ning talle määratud kuue aasta ja kümne kuu pikkuse vangistuse jõusse. See kohtuotsus on lõplik.

4. septembril 2002 otsustas Justiitsministeerium kaebaja Eestile üle anda, et kaebaja kannaks ülejäänud karistuse Eestis ära. Ministeerium toetus seaduse nr 21/1987 „Rahvusvahelisest koostööst konkreetsete kriminaalmeetmete rakendamisel“ § 19 lõikele 2, mida on täiendatud seadusega nr 236/2001, samuti „Kohtulikult karistatud isikute üleandmise konventsiooni

lisaprotokollile“ (Euroopa lepingute seeria nr 167, Soome lepingute seeria nr 42/2001). Kaebaja üleandmine eeldas Eesti Vabariigi valitsuse nõusolekut.

Ministeerium märkis, et olles esmakordselt süüdi mõistetud, oleks kaebajal võimalik alates 13. märtsist 2004 kanda oma karistust tingimisi, samas kui tema vangistus kogu ulatuses lõppeks 13. augustil 2007. Eesti ametiasutused kinnitasid, et tema suhtes oleks võimalik kohaldada karistusest tingimisi vabastamist pärast kahe kolmandiku karistusaja ärakandmist.

Kaebaja pöördus Helsinki Halduskohtusse (*hallinto-oikeus, förvaltningsdomstolen*) väitega, et tema üleandmine oleks vastuolus artiklitega 3 ja 5. Esiteks oleks sellega kaasnenud oht sattuda samasse vanglasse grupeeringu teiste liikmetega, kellega koos ta oli tegutsenud, ning sattuda seetõttu artiklis 3 kirjeldatud kohtlemise ohvriks. Kriminaalmenetluse käigus oli ta üles andnud kaks grupeeringu liiget. Teiseks olid ka vangla üldtingimused Eestis halvemad.

Kolmandaks väitis kaebaja, et Soomes saaks ta esmakordselt süüdimõistetuna, näidates vanglas üles head käitumist, juba poole karistuse ärakandmise järel tingimisi vabadusse. Eestis võiks tingimisi vabastamine tulla kõne alla kõige varem kahe kolmandiku karistusaja ärakandmisel ning ka siis oleks selle saamine märksa vähem tõenäoline. Andnud korralduse karistuse kandmise jätkamiseks Eestis, pikendas Soome ministeerium faktiliselt tema karistust võrreldes selle ajaga, mis tal oli jäänud kanda, kui tal oleks lubatud jääda Soome. Eeltoodu olevat vastuolus artikliga 5.

Halduskohtus olid Justiitsministeeriumi seisukohad järgmised (kohtuprotokollil alusel):

“[...] Altosaarele määrati karistuseks kuus aastat ja kümme kuud vangistust, millest ta peab kinnipidamisasutuses ära kandma kolm aastat ja viis kuud, kuna ta ei ole varem karistatud. Vastavalt Eesti Justiitsministeeriumi vanglate osakonna ja selle rahvusvahelise talituse teatele oleks Altosaare tingimisi vabastamine Eestis võimalik pärast karistusest kahe kolmandiku ärakandmist, see on neli aastat, kuus kuud ja 20 päeva. [Tema] tingimisi vabastamise võimalikkus Eestis ei ole seetõttu oluliselt väiksem kui Soomes, selles suhtes ei erine Eesti õiguskord siinsest oluliselt. Eesti ametivõimude kinnitusele sõltub Altosaare võimalus saada tingimisi vabastus muuhulgas teguritest, mida mõjutavad tema enda tegevust ja käitumine. [...] Karistuse kandmise [edasised] tingimused Eestis ei erine märkimisväärselt enamiku Soome vanglate tingimustest. Käesoleval juhtumil ei kohaldu tagasiulatuva kriminaalõiguse keeld. [...]”

25. juuni 2001. aasta aruandes esitas Helsingi Keskvangla asedirektor kaebaja ümberpaigutamise suhtes oma seisukoha, märkides ka seda, et kinnipeetava vabastamise tähtaeg jõuaks kätte 13. märtsil 2004.

21. märtsil 2003 jättis halduskohus kaebaja apellatsioonkaebuse rahuldamata, leides, et ehkki tema Eestis kantav vangistusaeg on tõenäoliselt märkimisväärselt pikem, ei kujuta eelmainitud asjaolu endast artikli 3 rikkumist. Samuti ei ole vanglate üldtingimused vastuvõtval maal sellised, mis põhjustaksid tema sattumise artiklis 3 kirjeldatud kohtlemise ohvriks. Oht, mis võiks tuleneda tema poolt üles antud narkogrupeeringu liikmetest, ei olnud põhjendatud. Mingil juhul ei olnud põhjust arvata, et Eesti vanglaametnikud ei oleks võimelised igasugust sellist vägivalda maksimaalsel määral ära hoidma. Igal juhul on kõikides vanglasüsteemides teatud oht, eriti kuna narkogrupeerivate liikmeid teatakse kasutatavat vägivaldseid võtteid omavaheliste suhete klaarimisel.

Samuti ei tuvastanud halduskohus artikli 5 rikkumist kaebaja üleandmisel Eestile, kuna seal edasi kantav tegelik karistusaeg ei ületa Soome kohtute poolt määratud karistusaega.

7. aprillil 2003 pöördus Soome Justiitsministeerium oma Eesti kolleegide poole kaebaja üleandmiseks vajaliku nõusoleku saamiseks. 10. juunil 2003 andis Eesti Justiitsministeerium nõusoleku kaebaja üleandmiseks, kuid kaebaja esitas Tallinna Halduskohtule selle otsuse peale

kaebuse. Kostjavalitsuselt saadud teabe kohaselt leppisid mõlema riigi asjaomased võimuorganid kokku üleandmise peatamises kuni Tallinna Halduskohtu otsuse tegemiseni.

Kaebaja väitel kandis Soome vanglates 2002. aastal karistust 106 Eestist pärit kinnipeetavat. Kostjavalitsuse andmetel „oli kaebaja kohtuasi esimene omataoline juhtum Soomes”.

B. Asjakohased siseriiklikud ja rahvusvahelised õigusnormid

Tingimisi vabastamine

Karistuste täideviimise seaduse (*laki rangaistusten täytäntöönpanosta, lag om verkställighet av straff*) (580/2001) 2. peatüki § 13 kohaselt võib isiku, kellele on mõistetud vangistus, vabastada tingimisi pärast kahe kolmandiku karistusaja äraandmist või erandkorras poole karistusaja möödudes, juhul kui kinnipeetavale ei ole kolme aasta jooksul enne kuriteo toimepanemist vangistust mõistetud.

Nimetatud seaduse § 13 lõike 1 kohaselt võetakse kinnipeetava võimaliku tingimisi vabastamise otsustamisel arvesse ka süüteo iseloomu ja ajendeid, kinnipeetava varasemaid elukombeid ja tema käitumist vangistuse ajal, samuti ka olukorda, mis kinnipeetavat vabanemise korral ees ootab.

Seaduse (580/2001) 7. peatüki § 1 lõike 2 kohaselt võib kinnipeetav pöörduda ringkonnakohtusse muuhulgas ka tingimisi vabastamise edasilükkamise puhul, kui talle määratud karistusajast on kaks kolmandikku või pool ära kantud (olenevalt kumb on 2. peatüki § 13 alusel kohaldatav).

Vanglakaristuste komitee märkis oma 2001. aasta aruandes (nr 2001:6) järgmist (lk 11):

“[...] 1990ndatel ei lükatud [tingimisi vabastamist] peaaegu kunagi edasi. Järgiti Justiitsministeeriumi vanglate osakonna 1995. aastal välja antud juhiseid (nr 9/011/95); edasilükkamisi tuli väga harva ette, kusjuures nende aluseks oli peaaegu eranditult kinnipeetava enda nõusolek. [...]”

Ja edasi (lk 245):

“[Siinkohal tehtud ettepanekud] ei muudaks kehtivat õigust, mis puudutab tingimisi vabastamise võimaldamist kahe kolmandiku karistusaja möödumisel. Samuti ei tooks see kaasa mingeid muudatusi nende vangide suhtes, kellele ei ole kolme aasta jooksul enne kuriteo toimepanemist vangistust mõistetud ja kes tuleb [seetõttu] vabastada poole karistusaja möödumisel. [...]”

Kohtulikult karistatud isikute üleandmise konventsioon ja selle lisaprotokoll

Kohtulikult karistatud isikute üleandmise konventsiooni (Euroopa lepingute seeria nr 112, Soome lepingute seeria nr 13/1987), edaspidi “Üleandmise konventsioon”, kaasa arvatud selle lisaprotokoll (Euroopa lepingute seeria nr 167, Soome lepingute seeria nr 42/2001) eesmärk on arendada kriminaalõiguse-alast rahvusvahelist koostööd, õigluse saavutamist ja kohtulikult karistatud isikute sotsiaalset rehabilitatsiooni. Vastavalt Üleandmise konventsiooni preambulale on nende eesmärkide saavutamiseks vaja anda välismaalastele, kellelt on võetud vabades kriminaalkuriteo toimepaneku tõttu, võimalus kanda karistust oma kodumaal.

Üleandmise konventsioon jõustus Soomes 1. mail 1987 ja selle lisaprotokoll 1. augustil 2001.

Eesti ratifitseeris Üleandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollid vastavalt 28. aprillil 1997 ja 27. oktoobril 1999.

Üleandmise konventsiooni artikli 3 lg 1 kohaselt võib karistatud inimese üle anda "karistavast riigist" "elukohariiki" muuhulgas tingimusel, et see isik on elukohariigi kodanik, et isik (või teatud juhtumil tema seaduslik esindaja) on üleandmisega nõus, et tegu või tegevusetus, mille eest karistus on määratud, on kuritegu vastavalt elukohariigi seadusele või oleks kuritegu toime panduna selle riigi territooriumil; ja tingimusel, et mõlemad, nii karistav riik kui ka elukohariik, nõustuvad üleandmisega.

Artiklis 9 ("Üleandmise tagajärjed elukohariigile") on sätestatud:

"1. Elukohariigi pädevad asutused peavad:

(a) jätkama karistuse täideviimist viivitamatult või kohtu- või halduskorras tehtava otsuse alusel artiklis 10 kehtestatud tingimustel; või

(b) muutama karistuse kohtu- või haldusmenetluse kaudu selle riigi otsuseks, asendades karistava riigi poolt määratud karistuse elukohariigis sama kuriteo puhul ettenähtud karistusega vastavalt artiklis 11 kehtestatud tingimustele.

2. Elukohariik peab enne karistatud isiku üleandmist informeerima nõudmise korral karistavat riiki sellest, millist neist protseduuridest ta järgib.

3. Karistuse täideviimisel rakendatakse elukohariigi seadust ning ainult sellel riigil on õigus võtta vastu vajalikke otsuseid. [...]

Artikkel 10 ("Karistuse täideviimise jätkamine") on sõnastatud järgmiselt:

"1. Karistuse täideviimise jätkamisel peab elukohariik pidama kinni karistava riigi poolt määratud karistuse juriidilisest iseloomust ja kestusest.

2. Juhul kui see karistus ei vasta oma iseloomu või kestuse poolest elukohariigi seadusele või kui seadus näeb nii ette, võib elukohariik kohtu- või halduskorras kohandada sanktsiooni karistuse või meetmega, mille selle riigi seadus näeb ette samasuguse kuriteo eest. Mis puutub karistuse iseloomu, siis peab see karistus või abinõu võimaluse korral vastama täide viidava karistuse iseloomule. See ei tohi oma iseloomu või kestuse poolest raskendada karistust, mis on määratud karistavas riigis, ega tohi ka ületada elukohariigi seadusega ette nähtud ülemmäära."

Artikkel 11 ("Karistuse muutmine") sätestab järgmist:

"1. Karistuse muutmisel rakendatakse elukohariigi seadusega ette nähtud protseduure. Karistuse muutmisel pädev asutus:

(a) peab uurimise tulemusel saadud fakte arvestama niivõrd, kui võrd selgesõnaliselt või kaudselt nad karistavas riigis määratud kohtuotsuses avalduvad;

(b) ei või muuta vabadusekaotuslikku karistust rahaliseks karistuseks;

(c) peab täielikult maha arvestama karistatud isiku poolt kantud karistuse aja; ja

(d) ei tohi raskendada karistatud isiku karistumäära ega ole kohustatud arvestama toime pandud kuriteo või kuritegude suhtes elukohariigi seaduses ette nähtud alammäära.

2. Kui karistuse muutmine toimub pärast karistatud isiku üleandmist, peab elukohariik hoidma seda isikut vahi all või kindlustama mõnel muul viisil tema viibimise elukohariigis kuni protsessi lõppemiseni. "

Lisaprotokoll artikli 3 lg 1 sätestab järgmist:

"Karistava riigi palvel võib elukohariik käesoleva artikli tingimustel nõustuda kohtulikult karistatud isiku üleandmisega ilma isiku nõusolekuta, kui selle isiku viimane kohtuotsus või sellest tulenev haldusotsus sisaldab väljasaatmise korraldust või muud meetet, mille tõttu see isik ei või pärast vanglast vabastamist jääda kauemaks karistava riigi territooriumile. "

Valitsuse eelnõus, millega tehti ettepanek integreerida lisaprotokoll Soome õigusesse (*HE 1/2001*, lk 19), on öeldud, et:

“[ü]leandmise ettepaneku läbivaatamisel peab Justiitsministeerium kindlasti pöörama tähelepanu karistuse täideviimise jätkamise palve esitanud maa vanglates valitsevatele tingimustele. Otsust mõjutab muuhulgas ka isiku tingimisi vabanemise tõenäoline kuupäev, mille saab määrata karistust täideviiva riigi seadusest tulenevalt. Kui tingimisi vabanemise võimalikkus peaks täideviimist jätkavas riigis olema oluliselt väiksem kui Soomes, ei oleks karistatud isiku üleandmise palumine mõttekas.”

Soome Parlamendi õiguskomisjon esitas Valitsuse eelnõu arutamise järel oma aruande (*LaVM 2/2001*), mille kohaselt:

“[...] vastuvõtva riigi vanglates peavad olema tingimused, mis tagaksid kinnipeetava kaitstuse piinamise, ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise eest. Vähemalt ei tohiks vangistuse tingimused ega kestus oluliselt erineda karistuse kandmisest Soomes. Seetõttu tuleks üleandmisest hoiduda ka juhul, kui karistuse täideviimise kord vastuvõtvas riigis erineb oluliselt Soome õigusest, näiteks mis puudutab tingimisi vabastamise võimaldamist. [...]”

Justiitsministri moodustatud töögrupp esitas teiste seas ka Eesti vangide karistuse ülejäänud osa kandmiseks kodumaale üleandmise tingimusi käsitleva uurimuse (aruande kuupäev 15. jaanuar 2002) kokkuvõttes muuhulgas järgmised seisukohad:

“Tingimisi vabastamine on Eestis võimalik diskretsiooniõiguse alusel, mille puhul lähtutakse vangistuseseadusest, karistuseseadustiku üldosast ja kriminaalmenetluse seadustikust. Nende õigusaktide alusel võib vangla juht, kasutades kaalutusõigust, teha kohtule ettepaneku vangi tingimisi vabastamiseks. Kas selline ettepanek tehakse või mitte, sõltub karistuse täideviimise plaani täitmisest: selline plaan koostatakse karistusaja alguses iga vangi kohta eraldi, vangla sotsiaalosakonna ja turvaosakonna hinnangust ja vangla psühholoogi arvamusest. Kui vangla juht otsustab mitte teha ettepanekut isiku tingimisi vabastamiseks, on isikul võimalik esitada kaebus halduskohtusse, Justiitsministeeriumile või õiguskantslerile.

Vangla juht teeb [tingimisi vabastamise] ettepaneku ainult juhul, kui ta leiab, et [sellise vabastamise] eelduseks olevad tingimused on täidetud. Kohtud nõustuvad vaid 60-70% vanglate juhtide tehtud ettepanekutega. Kui kohus ei rahulda ettepanekut, võib uue ettepaneku esitada kõige varem kuue kuu pärast. Umbes 15% vangidest vabastatakse tingimisi ennetähtaegselt.

Töögrupi volitusi arvestades väärib märkimist, et nad tõid välja ka asjaolu, et kui kinnipeetav on pannud toime rahvusvahelise kuriteo, mille eest mõistetud vangistus on pikem kui kolm aastat, saab tingimisi vabastamist kaaluda alles pärast kahe kolmandiku karistuse ärakandmist.

Tingimisi vabastamine sõltub mitmetest kaalutlustest, mistõttu ei ole lihtne prognoosida, milline on vangla juhi esitatud ettepanek või kohtu otsus. Tingimisi vabastamise tingimused on teada. Kas selleks vajalikud kriteeriumid on täidetud, otsustatakse aga igal konkreetsel juhtumil eraldi ja seda mõjutavad erinevate inimeste arvamused kinnipeetava kohta. [...]” Töögrupp tegi muuhulgas järgmised järeldused:

“Enamikule [Eesti] vangidest, keda [üleandmine] puudutab, on mõistetud küllalt pikk vangistus narkootiliste ainetega seotud kuritegude eest raskendavatel asjaoludel. Nagu eelpool öeldud, kaalutaks Eestis nende tingimisi vabastamist alles pärast kahe kolmandiku karistuse ärakandmist. [Parlamendi] õiguskomisjon on seisukohal, et [Soomel] tuleks hoiduda üleandmisest sellisesse riiki, kus karistuse täideviimise kord erineb oluliselt Soome õigusest, näiteks mis puudutab tingimisi vabastamist. Töögrupi arvates võiksid üleandmised toimuda vaid nende juhtude puhul, mil on kindel, et seni Soomes viibivad kinnipeetavad saaksid tingimisi vabastuse kahe

kolmandiku karistuse ärakandmisel. Samas välisriikide kodanikest vangide seas selliseid vange praktiliselt ei ole. Vanglate juhtkondade hinnangul on Eesti vangid enamasti niinimetatud esmakordsed tegijad, mis tähendab, et nad ei ole praegusele kuriteole eelneva 3 aasta jooksul vangistust kandnud ega kinnipidamisasutuses olnud. [...]”

KAEBUSED

Kaebaja leiab, toetudes siseriiklikus menetluses esitatud alustele, et tema üleandmine elukohariigile Eestile eesmärgiga, et ta kannaks seal ülejäänud osa karistusest, oleks vastuolus konventsiooni artiklitega 3 ja 5.

ÕIGUSKÜSIMUSED

1. Kaebaja kaebas kõigepealt selle üle, et tema üleandmine Eestile, kus tal tuleb jätkata karistuse kandmist, oleks vastuolus konventsiooni artikliga 3, mis sätestab järgmist:

“Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada“.

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on lepinguosalistel riikidel õigus kontrollida välismaalaste riiki sisenemist, elamist ja riigist väljasaatmist. Siiski võib välismaalase väljaandmisel – või mingil muul viisil väljasaatmisel – osalisriigist kaasneda artiklist 3 tulenev osalisriigi vastutus, kui on kindlat tõendatud, et asjaomane isik võib seal riigis, kuhu ta välja antakse, sattuda realselt ohtu, mis väljendub piinamises või ebainimlikus või alandavas kohtlemises. Pelgalt halva kohtlemise võimalus ei ole piisav põhjus, et artiklit 3 oleks rikutud (vaata näiteks *Soering vs Ühendkuningriik*, 7. juuli 1989 otsus, seeria A nr 161; *Vilvarajah ja teised vs Ühendkuningriik*, 30. oktoobri 1991 otsus, seeria A nr 215).

Kohus leiab, et esitatud tõendite alusel ei ole käesolev kaebus põhjendatud, et pidada tõenäoliseks artiklis 3 kirjeldatud kohtlemise võimalikkust kaebaja üleviimisel Eesti vanglasse. Kohus märgib, et kaebajal on õigus esitada kaebus Eesti riigi vastu, juhul kui tema sealne kohtlemine on kas selle või mõne muu konventsiooni sättega vastuolus.

Kohus leiab, et käesolev kaebus on selgelt põhjendamatu ja tuleb jätta läbivaatamata vastavalt konventsiooni artikli 35 lõigetele 3 ja 4.

2. Kaebaja kaebas, et tema üleandmine karistuse kandmise jätkamiseks Eestis oleks vastuolus ka konventsiooni artikliga 5, mis asjassepuutuv osas näeb ette järgmist:

“1. Igäühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele. Kellelki ei või võtta tema vabadust, välja arvatud seaduses kindlaksmääratud korras järgmistel juhtudel:

(a) seaduslik kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel; [...]”

Kaebaja üleandmine Eestile karistuse kandmise jätkamiseks võib olla vastuolus ka konventsiooni artikliga 6, mille esimene lõige sätestab järgmist:

“Igäühel on [...] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis. [...]”

Kostjavalitsus peab kaebust selgelt põhjendamatuks. Kaebajale 12. juunil 2001 mõistetud esialgne karistus on kooskõlas konventsiooni artiklite 5 ja 6 nõuetega ning kaebaja Eestile üleandmise otsusega ei pikendatud tema karistust mingil viisil. Kuna selle otsusega ei kaasnenud mingit uut vabaduse võtmist, ei ole artiklid 5 ega 6 kohaldatavad. Veelgi enam, karistuse täideviimise osas artiklit 5 ei kohaldata nagu kinnitab kohtupraktika ennetähtaegse või tingimisi vabastamise kohta (vaata näiteks *Stafford vs Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 46295/99, § 87, EIÖK 2002-IV).

Kostjavalitsus leiab ka, et käesolev juhtum erineb asjast *Ezeh ja Connors vs. Ühendkuningriik* ([suurkoda], nr 39665/98 ja 40086/98, 9. oktoobri 2003 kohtuotsus), mis käsitles vanglas toime pandud distsiplinaarrikkumisi, mille eest lisati karistusajale lisapäevi, mille tagajärjel jäid kaebajad vangi kauemaks kui see tähtaeg, millal nad muidu oleksid vanglast vabanenud. Kui artikkel 6 oli selle juhtumi puhul kohaldatav, siis käesoleval juhul ei ole tegemist uue kuriteoga või esialgselt määratud karistuse pikendamisega.

Kui kohus jõuab artiklite 5 ja 6 kohaldatavuse suhtes teistsugusele järeldusele, siis kostjavalitsus märgib, et kaebaja karistuse kandmine möödus kooskõlas tavapärase kriminaalmenetluse käiguga, sealhulgas oli vastavalt konventsiooni artiklitele 5 ja 6 tagatud õiglane kohtupidamine ja õigus pöörduda kohtusse. Lisaks tugines ministeeriumi otsus kaebaja üleandmise kohta kehtival siseriiklikul seadusel, mis sätestab vangide üleandmise rangemad tingimused kui Üleandmise konventsiooni ise. Kaebajal oli võimalus teda ees ootav üleandmine vaidlustada halduskohtus, mis vastab konventsiooni artiklis 6 nõutud sõltumatu ja erapooletu kohtu tingimustele. Artikkel 5 ei välistanud kavandatud üleandmist. Üleandmismenetluse kõikides etappides oli kaebajal kaitsja. Üleandmise otsus oli vastavuses Üleandmise konventsiooni preambulas sätestatud eesmärkidega. Lähtudes karistatud isiku sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärgist, peeti õigeks kaebaja üleandmist Eestile, kus elab tema perekond, kuna Soomega ei olnud kaebajal mingeid sidemeid. Arvestades seda, et tema karistusega kaasnes automaatselt ka riigist väljasaatmine, oleks ta Soome vanglast vabanemisel igal juhul Eestile üle antud.

Kostjavalitsus kinnitab, et Soome seaduste ja ametivõimude äranägemise kohaselt võib kinnipeetava vabastada tingimisi samamoodi kui Eestis. Selline vabastamine on alati seotud muuhulgas kinnipeetava käitumisega vanglas ja tema elukorraldusega pärast vabanemist. Praktikas otsustatakse tingimisi vabastamise peatamine alles siis, kui isiku võimaliku vabastamise tähtaeg on kätte jõudmas. Seetõttu puudub igasugune kindlus täpse kuupäeva osas, millal kaebaja võidakse tingimisi vabastada, kuni sellekohase konkreetse otsuse tegemiseni.

Kostjavalitsus toonitas, et kinnipeetud kannavad tavaliselt, nagu Eestiski, kaks kolmandikku neile määratud karistusest reaalses vangistuses, ehkki esmakordsed vangid vabastatakse Soomes tavaliselt pärast poole karistusaja ärakandmist. Seetõttu ei erine karistuse täideviimise kord Eestis oluliselt Soome õigusest selles osas, mis puudutab tingimisi vabastamise võimaldamist. Vaatamata ametivõimude kaalutusõigusele lükatakse Soomes väga harva tingimisi vabastamine edasi karistatud isiku tahte vastaselt.

Pärast kaebaja üleandmist Eestile teeb otsuse kaebaja tingimisi vabastamise kohta seaduslik kohus, kes lähtub kohaldatavast Eesti õigusest. Kuna asjaomased õigusnormid on kehtestatud suhteliselt hiljuti, puudub Eestis seni vastav väljakujunenud kohtupraktika. Eesti ametivõimudelt saadud teabe kohaselt olid 2002. aastal vabastatud kinnipeetutest 25% tingimisi vabastatud isikud. Kaebajal järele jäänud karistusaja otsustamise menetlust ei saa alustada enne tema üleandmist, kuna vastava otsuse tegemiseks on vaja tema kohalolekut. Kuigi ei saa eeldada, et kaebaja tegelik vangistus pikeneks automaatselt, teeb selle juhtumi keerukamaks asjaolu, et Eestis kehtisid kuriteo toimepanemise ajal rangemad karistused. Kostjavalitsus ei saa hinnata,

kas see võiks mõjutada kaebaja menetluse lõpptulemust. Igal juhul ei peaks kohus otsustama kaebuse vastuvõetavuse üle enne, kui kaebaja on ammendatud kõik õiguskaitsevahendid Eesti kohtutes.

Viimase asjana märgib kostjavalitsus, et ehkki siseriikliku kriminaalõiguse süsteemi ja karistuste täideviimise süsteemi on järk-järgult ühtlustatud, esineb vangistusaja pikkuses ja tingimisi vabastamises ka edaspidi erinevate Euroopa riikide lõikes erinevusi. Ei Üleandmise konventsiooni lisaprotokollis ega selle seletuskirjas neile erinevustele ei viidata. Nende dokumentide regulatsioon tugineb usaldusele teiste Euroopa riikide õigussüsteemide vastu, kes on samuti Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni osalisriigid. Riigid püüavad sellisel vastastikusel usaldusel põhinevat koostööd suurendada; kohus leiab, et see on nende isikute huvides, kelle suhtes vaadeldavaid meetmeid rakendatakse (vaata *Drozdz ja Janousek vs. Prantsusmaa ja Hispaania*, 26. juuni 1992. aasta otsus, seeria A nr 240). Kui karistatud isiku üleandmisel ühest Euroopa riigist teise peaks mõlemas riigis kohaldama samu õigusnorme, ähmastuks Üleandmise konventsiooni eesmärk ja üleandmised poleks tõenäoliselt kunagi võimalikud.

Artikli 5 suhtes esitatud kaebuse puhul märgib kaebaja, et vaidluse all ei ole tingimisi vabastamise kuupäev, kui ta jääks Soome. Kui Soome kohus mõistab esmakordselt karistatud isiku vangistusse, siis arvestab ta vangistusaja määramisel praktikat, et isik vabaneb vanglast tingimisi pärast poole karistusaja ärakandmist. Kaebaja osutab muuhulgas vangla asedirektori 2001. aasta juunikuu aruandele, kus on kinnitatud tema vabastamise kuupäevaks 13. märts 2004, see tähendab kuupäev, milleks ta on ära kandnud poole mõistetud vangistusest.

Üleandmise konventsiooni ja selle lisaprotokolliga soovitud üldeesmärgid peavad olema tasakaalus inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud isiku õiguste ja vabadustega. Viimane annab kaitse eriti riigipoolse meelevaldse sekkumise eest isikuvabadusse (vaata näiteks *Bozano vs. Prantsusmaa*, 18. detsembri 1986. aasta otsus, seeria A nr 111). Eelkõige peavad inimõiguste konventsiooniga tagatud õigused olema “praktilised ja tõhusad”. Vaevalt, et Üleandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollis eesmärgiks on kaebaja karistuse võimalik pikendamine kolme aasta ja viie kuu võrra. Niisugune pikendamine ei tuleks mingil juhul kasuks tema sotsiaalsele rehabilitatsioonile ega perekonnaelule. Üleandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollis tuleb kohaldada kinnipeetava kasuks. Konventsioonis nimetatud vangide “sotsiaalse rehabilitatsiooni” eesmärki oleks kaebaja puhul võimalik tõenäolisemalt saavutada juhul, kui ta vabaneks Soome vanglast tingimisi märtsis 2004, võrreldes Eestiga, kus ta vabaneks mitte varem kui 2006. aastal.

Kaebaja märgib, et valitsus ei ole suutnud selgitada, miks tema vabastamist „oleks lihtsam ette valmistada Eestis kui Soomes”. Kui ta vabaneks Soome vanglast märtsis 2004, oleks ta oma Eestis elava pere juures tagasi mõne tunniga.

Veelgi enam, lisaprotokoll, mis annab võimaluse kaebaja üleandmiseks Eestile tema nõusolekuta, jõustus Soomes alles 1. augustil 2001, st pärast tema kohtuotsuse jõustumist.

Edasi viitab kaebaja Soome Justiitsministeeriumi moodustatud töögrupi uurimusele, milles leiti, et Eestis vabastatakse umbes 15% vangidest tingimisi ennetähtaegselt. Seega on üksnes 15% tõenäosus kaebaja tingimisi vabastamiseks Eestis. Kui talle seda ei võimaldata, vabaneb ta vanglast 13. augustil 2007.

Kaebaja rõhutab, et asjas *Stafford vs Ühendkuningriik* (eelpool viidatud, p 64) leidis kohus, et “võib olla vajalik vaadata esmapilgul nähtavate asjaolude ja keekekasutuse taha ning keskenduda reaalsele olukorrale.” Edasi, kohtuasjas *Weeks vs Ühendkuningriik*, 2. märtsi 1987. aasta otsus, seeria A nr 114, lk 23, § 42) leidis kohus, et peab olema “piisav põhjuslik seos süüdimõistva

kohtuotsuse ja vastava vabadusevõtmise vahel ”. Kaebaja juhtumil puudub seos talle Soome kriminaalmenetluses mõistetud karistuse ja täiendava vabadusevõtmise vahel, mis tuleneks Soome haldusotsusest anda ta üle Eestile.

Kaebaja karistuse *de facto* pikenedamine tema Eestile üleandmisel oleks seetõttu meelevaldne vabadusevõtmine, mis ei ole kooskõlas konventsiooni üldise mõttega ja mis rikuks artiklit 5.

Kaebaja väidab, et tema üleandmine Eestile oleks vastuolus ka artikliga 6, kuna puudub põhjuslik seos talle Soome kohtus mõistetud karistuse ja täiendava vabadusevõtmise vahel, mis elukohariigis kaasneks. Tal puuduks võimalus artiklis 6 sätestatud õiglasele kohtumõistmisele, kus vaadataks igakülgelt ja tõhusalt läbi täiendav vabadusevõtmine.

Veelgi enam, artiklis 6 sätestatud kaebaja õigusi rikuti juba Soomes sellega, et tema üleandmise otsustanud halduskohus toetus ebaselgetele ja vasturääkivatele argumentidele. Kohus väitis ilma piisava põhjenduseta, et artikkel 5 ei välista tema üleandmist. Samuti ei kuulatud halduskohtus tema artikliga 5 seoses esitatud väiteid.

Kostjavalitsus ei saa vabaneda vastutusest väitega, et ta ei tea, milliseks kujuneb kaebaja karistus Eestis pärast üleandmist. Konventsiooni kohaselt kujutab ainuüksi oht, et tema karistus võiks oluliselt pikeneda, iseenesest piisavat alust vaidluse alustamiseks. Seetõttu vaidleb ta vastu valitsuse palvele lükata asja arutamine Strasbourgis edasi kuni Eesti menetlused on lõppenud.

Lõpuks märgib kaebaja, et Eestis lubatakse vangidel oma perekonnaga kohtuda kaks korda aastas, samas kui Soomes lubatakse selliseid kohtumisi üks kord kuus. Enamgi veel, kuna Eestis ei lubata vangidel töötada, ei teeni Üleandmise konventsioon oma eesmärke, täpsemalt eesmärki re-integreerida vange ühiskonda. Soomes võib kaebaja õppida ja töötada tasustatud töökohal, mis võimaldab tal toetada oma perekonda.

Kohus leiab, et olemasoleva materjali põhjal ei ole võimalik teha otsust kaebuse vastuvõetavuse kohta. Seetõttu on vaja, et osapooled esitaksid täiendavad kirjalikud seisukohad ning et Eesti Valitsus esitaks oma seisukohad (EIK reglemendi reegel 44 lõike 1 p a ja lõike 2 p a).

Eeltoodust tulenevalt kohus ühehäälselt:

Lükkab edasi kaebaja kaebuse läbivaatamise selles osas, et karistuse *de facto* pikenedamine tema Eestile üleandmisel oleks käsitletav kui meelevaldne vabadusevõtmine, mille peale kaebamiseks ei ole ette nähtud õiglast kohtumenetlust;

Tunnistab ülejäänud osa kaebusest vastuvõetamatuks.

Françoise Elens-Passos Nicolas Bratza

Presidendi sekretäri asetäitja